Radu VANCU

Universitatea "Lucian Blaga"din Sibiu, Facultatea de Litere şi Arte
"Lucian Blaga" University of Sibiu, Faculty of Letters and Arts

Feerie şi livresc*

Plecând de la o joacă de bloggeri, prozatoarea Veronica D. Niculescu şi poetul Emil Brumaru au scris una dintre cele mai frumoase cărţi pentru-copii-de-toate-vârstele din întreaga noastră literatură. Merit cu atât mai mare, cu cât puţini scriitori români au reuşit să scrie pe bune pentru copii. Nu fac, prin această rezervă, referinţă numai la faptul că nu avem în proza noastră un „Mic Prinţ" (un omolog apropiat al fermecătorului personaj al lui Saint-Exupéry poate că este sadoveniana Lizucă, însă mi se pare că scenografia prea naturist-moldavă a poveştii nu-i deloc în avantajul ei, transformând-o într-un *fantasy* nu retro, ci de-a dreptul păşunist, cam greu digerabil azi). Vorbind pe şleau, mă tem că, pus să aleg un animăluţ ficţional autohton al cărui totem să-mi fie cromolitografiat pe sufletul de acum precum mi-a fost cândva pe sufletul copilăriei, n-aş trăi nici o dramă afectivă, nici un fel de *remake* după *Sophie's Choice* în care Stingo, Nathan şi Sophie, tragicele personaje ale lui William Styron, să fie jucate de cezarpetrescieni Frami ori de fefelegieni Batori. S-ar putea să fie de vină numai ignoranţa mea în materie (deşi am fost, parcă într-o altă viaţă, un avid consumator de literatură pentru copii), dar cu părere de rău cred că literatura română nu prea are teriomorfişori simpatici - băiet fiind, pădurile băştinaşe de simboluri pe care le cutreieram nu mă ademeneau prin nici un freamăt, nici un zbucium; altele aveam eu în inima mea. Bunăoară, ce putea să însemne pentru sufleţelul meu de şoim al patriei amorezat de Bugs Bunny varianta iepuristică a fricosului lui Gârleanu? Cum putea umilitul şi oropsitul Bator, numai bun de ilustrat un BD marxizant (sunt nedrept cu nuvela afecţionată de sarcasticul Eugen Ionescu, ştiu) - cum putea să emuleze el cu Silver al Călăreţului Singuratic, ori cu Fury, ori cu Black Beauty? Ce să mai vorbesc despre abisul metafizic care-l despărţea pe jălalnicul pui al lui Brătescu-Voineşti de marghioleala peltică a lui Tweety! Animaliculii trebuincioşi sufleţelului nu i-am luat din cărţi româneşti de învăţătură sau loisir, ci din pifuri, rahanuri, desene animate piratate pe casete video, aşadar din surse bibliografice riguros ubicvist-cosmopolite - viaţa era, şi atunci, în altă parte. Abia în postadolescenţă l-am descoperit pe Apolodor, glamorosul pinguin surrealist, din a cărui biografie ştiu zeci, dacă nu sute de versuri pe de rost, oricând comparabil (ba chiar ca primus inter pares) cu oricare dintre fiinţele (n-am ipocrizia să le spun „imaginare") enumerate mai sus, aproape unicul animal demn de acest nume (pentru că animal înseamnă, nu-i aşa, purtător de animus, de suflet) din literatura română. (Aproape unicul, pentru că şi de pisicâinele şi broscoporcul lui Mircea Ivănescu m-am ataşat iremediabil, însă ele sunt personaje pentru alt suflet decât cel de copil ori chiar de (post)adolescent).

Dar m-am luat cu vorba şi n-am apucat să vorbesc despre „Basmul Prinţesei Repede-Repede". Subtitlul („o poveste pentru adulţi") e cam din alt film, pentru că, în ciuda rebranduirii erotice *hard* de dată relativ recentă a lui Emil Brumaru, basmul chiar este basm, feeric şi suav şi candid şi inocent, cu toate ţâţucile cu râtişor infim (relativ puţine, de altfel) care mai apar din când în când. (De asta sunt, pe de o parte, de acord cu Marius Chivu, care, în cronica lui din „Adevărul literar şi artistic", vede în „Basmul Prinţesei Repede-Repede" un „fantasy ludic", dar nu mai pot fi de acord cu el când adaugă şi adjectivul „lubric"[1] - pentru că aluziile, nu puţine, sunt întotdeauna cu perdea, de un erotism implicit şi, cum de altfel însuşi cronicarul „Adevărului" spune în fraza precedentă, „bine temperat" şi „cu cheie", a cărui decodare, facilă, ce-i drept, n-ar aduce sângele în obraji nici celei mai pudice cititoare şi, cu siguranţă, n-are nici o şansă să concureze interesul cititorilor postpuberi şi preadolescenţi în modul în care o face, de pildă, *Povestea Poveştilor* - abia aceasta meritând distincţia de lubricitate, din punctul meu de vedere. Căci, dacă până şi basmul scris de Veronica D. Niculescu şi Emil Brumaru e lubric, atunci ce cuvânt ne mai rămâne pentru povestea lui Creangă? Ţin să menţionez în această paranteză că am rezerve şi faţă de modul în care ilustraţiile lui Mircia Dumitrescu, frumoase în sine, înţeleg să rimeze cu textul - şi ele, după părerea mea sunt prea explicite. Dar să trecem.) Povestea e, ca în orice basm adevărat,

simplă: Pitic Bun, trăitor în Franţia, ţinut în care timpul nu avea niciodată răbdare, e vestit de Ciupercuţ, poştaşul magic responsabil de livrarea scrisoretelor imprimate pe frunze de catalpă, că e aşteptat şi dorit ca soţ de prinţesa Repede-Repede a Lentmaniei, ţara în care timpul curge infinit mai încet. Pitic Bun pleacă, trece peste şapte munţi şi văi, se întovărăşeşte cu Căţeloiul, cu Smeagoliţa, cu Şapte Capete, cu O elevă, cu... Şi se întâmplă până la urmă, bineînţeles, exact ceea ce se întâmplă de obicei în basme. Însă, deloc ca-n alte basme, mai importante decât întâmplările se dovedesc frazele (scrise de Veronica D. Niculescu, „responsabilitatea" poemelor fiind, la rândul ei, exclusiv a lui Emil Brumaru, după cum reiese dintr-un interviu luat de Bogdan Romaniuc celor doi autori într-un „Supliment de cultură" din iulie 2009[2]) - calofile, estete, dând senzaţia că sunt ele însele scopul poveştii, şi nu doar mijloace tranzitive, de construcţie, ale acesteia. Şi, de asemenea, iarăşi deloc ca în basme, evenimentelor din fraze le răspund acelea din poemele lui Emil Brumaru - majoritatea sonete, apar cu zecile, legate cât se poate de strict de acţiunea propriu-zisă (şi aceasta chiar că e o performanţă, atât a poetului, cât şi a prozatoarei: nimic din ce este al poemelor nu-i străin de desfăşurarea poveştii, şi viceversa), brumarizând atmosfera exact în măsura în care epicul artist al frazelor o veronicizează.

Marius Chivu, în cronica lui, a sesizat o anume dimensiune metaliterară a basmului. Aş merge şi mai departe pe filiera aceasta, pentru că în cazul basmului nostru, pe cât se pare, conştiinţa propriei literarităţi e chiar mai profundă; în răspăr cu convenţia generală a speciei, „Basmul Prinţesei Repede-Repede" ştie foarte bine că e un basm, că e literatură construindu-se din literatură - şi de la conştiinţa livrescului până la livresc e un singur pas, care în câteva cazuri e cu uşurinţă făcut. Spre exemplu, la un moment dat, O elevă îi explică lui Pitic Bun: „Am limba aurie acum, vezi tu, Pitic? Asta fiindcă am păpat ieri bomboane cu miere şi azi gogoşica de la tine. Alteori e albastră, chiar dacă nu mănânc cerneluşe crude din tufă, doar aşa, când sunt mai tristă... Iar verde mi se face mai ales când mint. Dar nu-i o regulă. Verdele e cel care creează confuzie. Căci dacă o am verde, înseamnă că mint, da? Dar dacă eu spun că o am verde şi de fapt mint, înseamnă că nu ar trebui să o am verde. Iar dacă nu o am verde, înseamnă că nu mint. Of..." (p. 43) E, evident, o actualizare conştientă în regim *fantasy* a paradoxului cretanului mincinos, despre care nu se poate şti dacă, atunci când afirmă că minte, chiar minte sau, dimpotrivă, spune adevărul. Sau, în altă parte, descrierea peisajului fabulos, în genere atât de redusă în schema ortodoxă a basmului, aduce în minte prin dezvoltările baroce eminesciana insulă a lui Euthanasius: „Mergeau tăcuţi prin pădurea fragedă. Şaptecapete despărţea cu blândeţe frunzele uriaşe de colocazie, filodendron şi ficus, atent să nu-i stropească cu rouă pe micii săi prieteni, pe care-i ducea în spinare. Timpul părea să stea în loc, dar nu mai era nici urmă din plictiseala de ieri. Triluri minunate se auzeau de pretutindeni, iar Pitic Bun şi O elevă ascultau încântaţi. Din când în când, păsări zburau prin faţa ochilor lor, tăind aerul umed cu aripile roşii, albastre, argintii sau portocalii... Mirosuri îmbătătoare se ridicau din florile uriaşe, cu petale cât coamele de balaur, dar şi din cele minuscule, cât musculiţele beţive, ascunse în stoluri sub margini de stânci" etc. (p. 53). Aşa încât cititorul atent înţelege că în basm se întâmplă mai multe decât ni se spune că se întâmplă şi că acţiunea nu implică numai personaje, ci şi texte. E, adică, un basm intertextual. Feeria scrisă la patru mâini cere cititorului patru ochi - sau, cu alte cuvinte, să fie cu ochii-n patru, pentru a înţelege şi ce nu se povesteşte. Fiindcă, pe măsură ce povestea avansează, identificarea referinţelor livreşti devine pentru cititorul cu bune reflexe livreşti o sursă suplimentară de delectare

„Basmul Prinţesei Repede-Repede" e genul de carte care, citită băiet fiind, ar fi intrat decisiv în panteonul copilăriei mele, emulând cu idolicului enumeraţi la început. Însă ce n-aş fi ştiut în copilărie e că face parte din familia rară a poveştilor care cer ochi nu doar de cititor, ci de recititor. Basmul repede-repede trebuie citit încet-încet.

* The text represents a chronicle of "The Fairy Tale of Princess Fast-Fast", published in 2009 by Veronica D. Niculescu and Emil Brumaru at the Polirom Publishing House from Iaşi.

Note:

1. v. Marius Chivu, *Basm poetic XXX*, în „Adevărul literar şi artistic" din 16 septembrie 2009; propoziţia finală a cronicii contrazice logica frazei din care face parte, impresia mea fiind că raţiunea care a creat-o e una strict... publicitară (sexul, fireşte, vinde şi basmele): „Erotismul bine temperat al sonetelor se datorează sublimării fanteziilor erotice, aluziilor vag obscene şi camuflării în metafore. Datorită acestui erotism cu cheie, basmul devine un fel de parabolă despre sfârşitul castităţii. Un fantasy ludic & lubric servit rafinaţilor ca un cocktail afrodiziac!".
2. v. *Trei răspunsuri de la Emil Brumaru şi Veronica D. Niculescu*, interviu luat de Bogdan Romaniuc în „Suplimentul de cultură", nr. 236, 11-17 iulie 2009.